

Трибуна Молодого Дослідника

Степанченко О. С.

аспірантка Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України,
асистент кафедри права ЖДУ ім. Івана Франка

Науковий керівник: Севрюкова І. Ф., кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

Деякі проблеми захисту прав споживачів у сфері електронної торгівлі

Сучасний стан цивільного обороту в Україні характеризується розвитком договірних відносин за участю прав споживачів у сфері електронної торгівлі. Застосування електронних засобів у договірних відносинах сприяє зростанню не тільки кількості правочинів за участю споживачів, а й поширенню нових видів порушень їх прав, що зумовлює необхідність вдосконалення правового регулювання та створення додаткових механізмів захисту прав споживачів в сфері електронної купівлі-продажу із застосуванням інтернет-технологій. Однак в законодавстві України в сфері регулювання електронної торгівлі існують певні суперечливі нормативні положення, недостатньо повні визначення основних категорій, а іноді й їх відсутність. Необхідним є аналіз базових законодавчих положень цивільного законодавства України. Одним із аспектів вирішення цієї проблеми є насамперед приведення законодавства про захист прав споживачів та законодавства у сфері електронної комерції у відповідність до нормативних положень європейського законодавства з урахуванням проблем здійснення та захисту прав споживачів в Україні.

Важливий блок змін до законодавства стосується визначення відповідальності операторів електронної комерції, маркетплейсів та платформ. Договірні відносини електронної купівлі-продажу є тотожними відносинам електронної торгівлі згідно з чинним законодавством України.

Відповідно до п. 2 ст.3 Закону України «Про електронну комерцію» від 3 вересня 2015 р. «електронна торгівля – господарська діяльність у сфері електронної купівлі-продажу, реалізації товарів дистанційним способом покупцю шляхом вчинення електронних правочинів із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем» [1]. Варто зауважити, що положення даного закону не поширюються на суб'єктів, які здійснюють діяльність у сфері електронної торгівлі без статусу юридичної особи або фізичної особи підприємця, наприклад, це популярна мережа Instagram, яка наразі є великою бізнес-платформною, відносини у якій потребують окремого визначення у договорі. Окремі країни включають такі положення для захисту прав споживачів до закону про електронну торгівлю. Так зробив, наприклад, Китай, у законі «Про електронну комерцію» (Частина 2 «Оператори електронної комерції»).

У сучасній науковій літературі виділяють різні категорії електронної комерції. Втім, з метою удосконалення спеціального правового регулювання у сфері договірних відносин доцільно зосередити увагу на виокремленні певних видів електронної комерції у залежності від суб'єктного складу. Відомий американський вчений-дослідник суспільних відносин електронної комерції Гарі Шнайдер достатньо аргументовано визначив основні види електронної торгівлі: «Вважається за доцільне класифікувати електронну торгівлю за типами суб'єктів, що беруть участь в транзакції або бізнес-процесах. П'ять основних категорій електронної комерції наступні: бізнес-споживач, бізнес-бізнес, бізнес-процеси від споживача до споживача і від бізнесу до уряду» [2]. Їх також прийнято скорочено позначати таким чином: 1)Business-to-

Consumer або бізнес-споживачеві (B2C); Business-to-Business (B2B); Consumer-to-Consumer або споживач-споживачеві (C2C); Bussiness-to-Government (B2G).

На нашу думку, застосування відповідних правових норм для регулювання електронної торгівлі залежить саме від виду суб'єктів, які укладають відповідний правочин, і це є важливим критерієм або підставою класифікації видів електронної торгівлі. Для врегулювання відносин електронної торгівлі за участю споживачів (бізнес-модель B2C) слід застосовувати наступні законодавчі норми: 1) про договір роздрібної купівлі-продажу (ст. ст. 698–711 ЦК України) 2) про захист прав споживачів, зокрема положення Закону України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р. № 1023-ХІІ Законодавча регламентація відносин електронної торгівлі між суб'єктами підприємницької діяльності (B2B) здійснюється на підставі норм цивільного та господарського законодавства, що регулюють відчуження майна у власність, за винятком роздрібної купівлі-продажу. Відносини B2G між суб'єктами підприємницької діяльності та державою, у свою чергу, підпадають під регламентацію норм про публічні закупівлі в Україні, зокрема положень Закону України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII, який визначає «правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад». До відносин купівлі-продажу між фізичними особами застосовуються загальні положення про купівлю-продаж (ст.ст. 655-697 ЦК України).

Слід звернути увагу, що найбільш динамічно розвивалась електронна торгівля в Україні саме у сфері роздрібної торгівлі за участю споживачів, тобто бізнес-модель B2C в умовах пандемії коронавірусу. Останнім часом були проведені статистичні дослідження обсягів електронної торгівлі за участю споживачів. Зокрема «SoulPartners, Baker Tilly Україна і Aequo за підтримки програми USAID «Конкурентоздатна економіка України» представили дослідження ринку e-commerce в Україні за 2020 р. Згідно з результатами, з початку пандемії коронавірусу, обсяг ринку виріс на 41 %». Як показало дослідження, ринок e-commerce у 2020 р. виявився одним із найдинамічніших в Україні. Він досяг \$ 4 млрд, що становить 8,8 % від загального обсягу роздрібної торгівлі. При цьому за останні п'ять років ринок виріс майже в три рази. Протягом наступних п'яти років прогнозується зростання в два рази» [3].

Разом з тим слід звернути увагу на факт відставання ринку електронної торгівлі в Україні від багатьох розвинутих країн. Одним із недоліків законодавчої бази є відсутність базових правових категорій, невідповідність та неповнота існуючих норм у цивільному законодавстві України, необхідних для повного та досконалого регулювання договірних відносин електронної купівлі-продажу за участю споживачів, відсутність чітких та відповідних один одному правових категорій негативно впливають на формування й розвиток законодавчої бази у сфері захисту прав споживачів та правозастосовчої діяльності. Положення цивільного законодавства, які мають регулювати надто важливі для сучасного українського суспільства договірні відносини у сфері електронної торгівлі, є надто недосконалими, що негативно впливає на розвиток електронної торгівлі за участю споживачів та захист їх прав.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 №675-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/675-19>.

2. Schneider Gary. P. Electronic Commerce. Course Technology. 9th Edition. Course Technology, Cengage Learning. Boston MA, USA, 2011. P. 4-5.

3. Большое исследование рынка e-commerce в Украине. AIN.UA. 04.07.2021 г.
URL:<https://ain.ua/2021/07/04/bolshoe-issledovanie-rynka-e-commerce-v-ukraine/>

Циганчук І.

аспірант Академії праці, соціальних відносин і туризму, головний спеціаліст відділу організаційно-протокольного забезпечення діяльності Пленуму та Науково-консультативної ради Верховного Суду

Науковий керівник: Гришина Ю. М., доктор юридичних наук, Народний депутат України, Голова підкомітету з питань вищої освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій

Про підвідомчість спорів профспілок.

Протягом останніх кількох років до Кодексу законів про працю було внесено багато змін та доповнень. Але не завжди вони у повній мірі врегульовують питання трудових відносин та є позитивними для працівників. У багатьох нормах відсутній механізм їх реалізації, що призводить до різного їх тлумачення та застосування і тому, із року в рік, спостерігається ріст порушень прав трудящих. Профспілки, основною метою діяльності яких є представництво і захист прав та інтересів найманих працівників перед роботодавцями, часто самі вимушені захищати свої профспілкові права. На практиці спостерігається порушення не лише прав рядових членів профспілки, але й членів виборних профспілкових органів та профспілкових лідерів, які працюють у профспілках. І хоч право на звернення до суду за захистом міститься і в ст. 55 Конституції України, і в ст. 4 Цивільного процесуального кодексу України, проте аналіз висновків Верховного Суду по справам за позовами колишніх членів профспілки, які оскаржують рішення профспілки про їх виключення із членів профспілки та поновлення на раніше займаних посадах у профспілкових органах не підлягають судовому розгляду та належать до виключної компетенції профспілок і їх внутрішньо-організаційної діяльності.

Питання діяльності професійних спілок у різних ракурсах досліджували багато вітчизняних вчених. Зокрема, О.М. Бондаренко, Г.С. Гончарова, В.М. Догадов, Р.З. Лівшиць, А.М. Мацюк, В.І. Прокопенко, О.І. Процевський, І.О. Снігірьова, А.І. Цепін, Ф.А. Цесарський, М.М. Чабаненко, Л.С. Явіч та інші.

Однак, незважаючи на ґрунтовні дослідження, до цього часу по за увагою залишилося питання підвідомчості спорів профспілок, що стосуються діяльності керівних органів профспілки. Саме тому ця тема не втрачає своєї актуальності.

Як слідує зі змісту Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (далі - Закон про профспілки) «в судовому порядку може бути оскаржено тільки рішення профспілкового органу яке містить вимогу про розірвання трудового договору (контракту) з керівником підприємства, установи або організації, якщо він порушує Закон про профспілки, законодавство про працю, про колективні договори та угоди» [4].

Така норма міститься і в ст. 45 КЗпП України. Окрім того, у разі добровільного невиконання роботодавцем вимоги профспілка може звернутись до суду зі скаргою на бездіяльність.

Статтею 221 КЗпП України встановлено, що трудові спори можуть розглядатися комісіями по трудових спорах або районними, міськими чи міськрайонними судами.